

КОМЕДІЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ З ЧОТИРМА НЕВІДОМИМИ: УКРАЇНА – НІМЕЧЧИНА – ІЗРАЇЛЬ – ПАЛЕСТИНА (ЗА РОМАНОМ Д. КАПІТЕЛЬМАНА «ПОСМІШКА МОГО НЕЗРИМОГО БАТЬКА»)

У статті розглядаються особливості пошуків і конструювання ідентичності, представлені через межовий досвід побутування Я. Межа розуміється в сенсі зіткнення смислів знайомого / незнайомого просторів всередині комплексу відчуття національної, громадянської, культурної, цивілізаційної, а також мовної приналежності. Розглядається механіка відбору «обраної спорідненості» національного плану через подолання негативного досвіду, а також через конфронтацію з традиціоналістськими уявленнями про «неунікність» національного. Роман представляє собою розвиток ідеї відчуженого буття як спроби надолужити втрачене за рахунок доконструювання нестачі. Через моделі сприйняття себе на прикладі двох поколінь демонструються підходи «старшої» і «молодшої» генерацій в умовах межового досвіду. Ствердження себе як автономної одиниці функціонування в суспільному просторі разом із прийняттям консенсусної позиції характеризує пошуки героєм книги своєї укріпленості в гуманістичній системі координат «західного світу».

Ключові слова: ідентичність; національне; досвід; ідентифікація; еміграція.

Ідентифікація власної персони як одночасний процес позитивного пошуку ознак-атрибутів і диз'юнктивного акту розподібнення одиниць/груп/множин перебуває, як правило, в системі координат із двох направляючих, однак такий погляд, що переважно відштовхується від протиставлення «своє – чуже», не враховує задіяння великої кількості компонентів, котрі можуть додатково ускладнювати загальну картину самопостулювання, включаючи елементи самопрезентації за принципом гетевського «Wahlverwandschaft» (обраної спорідненості).

Особливо помітним це стає в літературі емігрантської етіології, так чи інакше орієнтованої на рефлексію власного Я, де апріорна двовекторність погляду автора впливає на конструювання художньої реальності. Наприклад, у романі Тода Сімода «Четвертий скарб» реконструкція ідентичності відбувається через посередництво «мистецтва», належного до іншої культури, відмінної від тієї, в яку на момент початку історії вписана героїня твору.

У тих випадках, де сюжет є похідним від автобіографічного компоненту, це зумовлює особливу увагу до вирішення персональних питань самопостулювання у світі. Традиція творів останніх років зміщує такі пошуки в площину іронічного поля, залишаючи «ідентифікацію як драму» поза увагою, відповідно до вимоги часу знижуючи пафос особисто значущого

питання: недовіра до «сміслових піків» перетворює питання самототожності на одночасний акт утвердження «неважливості». Подібним чином розвиваються сюжети двох книг Юстини Поланської («Під німецькими ліжками. Прибиральниця-полька розпаковується» / «Не зовсім чисто. Прибиральниця-полька вигрібає»), хоча в цих книгах ситуація дещо складніша, адже автором виступає – на основі особистого досвіду прибиральниці – автор-німець Гольгер Шлагетер.

Складний комплекс гендерного, релігійного і загалом етичного чинників під загальним знаменником «політичного», характерний для таких книг, накладає свій відбиток на роман Дмитрія Капітельмана «Посмішка мого незримого батька» 2016 року, присвячений ідентифікаційному пошуку українського емігранта-переселенця з єврейським фоном і пропалестинськими симпатіями в Німеччині. Сам Дмитрій Капітельман, 1986 року народження і з 1992 року умовний «німець», хоча процес натуралізації виявився не настільки остаточним, як би це можна було уявити, у випадку цієї книги виступає в кількох іпостасях, демонструючи на прикладі тексту кілька важливих для розуміння ідентифікації емігрантського типу позицій, тісно переплетених із сюжетом.

«Мене звати Дмитрій Капітельман. Чи просто Діма. Припускаю, що Ви вже помітили моє особливе ставлення до батька. Власне, до мами, Віри Ромашкан, також. Ми всі, безумовно, любимо одне одного, однак ця безумовна любов визначається багатьма умовами. Моя мати – не єврейка. Вона народилася в місті Сороки в Молдавії і вийшла заміж до Києва. Із релігійної точки зору я не справжній єврей, тільки наполовину – такий собі «пошкоджений екземпляр». Бо право називатися євреєм передається по материнській лінії. Ось методика «інвентаризації людських ознак», яку моя мама вважає цілком прийнятною: «Синку, ти напівкровка. Взагалі-то, якщо говорити точно, у моїх п'ятдесяти відсотках є й інші складові. Тому єврейська частина в тобі найбільш виразна». Бути євреєм виключно з батьківського боку – це щось на кшталт ексклюзивного довічного абонементу в басейн, в який, правда, ніколи не наливають воду» [1, с. 12–13; 2, с. 10].

Розпочинаючи книгу такою самопрезентацією, автор протягом розповіді про історію свого набуття ідентичності не додає до неї особливо багато нових деталей, лише побіжно згадавши в тексті про те, що в родині всі завжди говорили російською. Момент вивчення німецької залишається спочатку для маленького Діми, а потім «Діми-дорослого» травматичним досвідом, чому, правда, суперечить виключно динамічна мова твору, не надто вибагливого в сенсі літературності й більш орієнтованого на читання невеликими сегментами, знайомими за соціальними мережами, але достатньо ефективного у плані задіяння тем, що на сьогоднішній день перебувають на часі суспільних дискусій. Написаний максимально жваво, із переважанням діалогічного формату, що має схильність до майже диктофонної прискіпливості фіксацій, твір, перш за все, споріднений із колумністськими практиками, записами у фейсбуці, орієнтованими на підняття важливих і «модних» тем, і лише потім – із літературними аналогами емігрантського авторства.

Герой як емігрант у Німеччині, неонацистські настрої в новітньому демократично орієнтованому суспільстві, конфронтація в диспозиції «Росія – Україна», єврейське коріння, неканонічна єврейськість, любовний потяг до дівчини з Палестини, несприйняття батьківської ностальгії за СРСР, конфронтація з шовіністично-расистськими поглядами всередині родини, незадоволеність бюрократичною німецької системою та її виявами в щоденному житті – поєднавши ці теми, автор поцілів у низку найбільш обговорюваних протягом останнього часу питань (минуле, ідентичність, вина, єврейськість, соціальна несправедливість, спротив припливу емігрантів), що, вірогідно, стало одним із чинників підтримки видання книги Фондом Урсулі Лахніт-Фіксон – інституцією, яка опікується утвердженням пам'яті про достойників єврейського походження в Німеччині та сприянням інтеграції євреїв у німецьке суспільство (окремим пунктом у програмі підтримки проектів зазначається, що «особливо в берлінське середовище»). Сам герой книги проживає в Берліні, у Кройцберзі, найбільш інтернаціональному районі міста, де місце й позиція емігрантів особливо виразні: *«Коли мені було трохи за двадцять, я закохався в одну*

берлінку, а вона закохалася в ідею закохати мене в її рідне місто. І це вона – з двох причин – зробила, граючись: по-перше, я б визнав навіть Кабул одним із найпрекрасніших і найромантичніших міст світу, тільки б зі мною там була вона. По-друге, Берлін неймовірно нагадував мені Київ» [1, с. 30; 2, с. 25].

Основні події «німецького сегменту» роману розгортаються в Меране під Дрезденом, де знаходилася перша база розміщення емігрантів зі Східної Європи, а згодом у районі Грюнау в Ляйпцизі. Меране, який задає тон подальшій інклюзії героя в німецьке суспільство, починається для нього не надто позитивно. Проводжаючи сина до школи, батько дає йому таке напутнє слово: *«Байдуже, як усе пройде сьогодні. Тільки не треба вигадувати, що діти в класі – це твої друзі. Вони ніколи ними не стануть. Для них ти завжди будеш прийшлим, іноземцем. Так само і для твоїх учителів. Не сподівайся від них на справедливість. У цій країні теж ненавидять євреїв, але тут не можна це робити так відкрито, як в Україні. Тобі потрібно стати вдвічі крацим за інших, розумієш? Удвічі! У мене теж так було, інакше ми просто не зможемо пробитися» [1, с. 24; 2, с. 20].* Незважаючи на те, що йдеться про події початку 90-х рр., автор не полишає своєї позиції сучасника й не забуває для акцентування тематики чужості та спротиву суспільства згадати, що *«притулок у Меране не був переповненим біженцями, доведеними до краю, котрі кинулися за Середземне море, не маючи при собі нічого, крім волі до життя» [1, с. 23; 2, с. 19],* пов'язуючи особисте (і фіктивне) минуле з контекстом (фактичного) сьогодення.

У подальших описах середньонімецьких зіткнень героя з бандами неонацистів простежується головним чином вияв агресії проти чужих, не-німців, а не конкретно проти євреїв, хоча вони логічно сприймалися як частина общини біженців: *«У ФРН прийняли євреїв на знак історичного примирення, надавши статус «біженців». А «тікати» за словником – «спішно віддалятися, щоб із небезпеки потрапити в захищеність; (від когось, чогось) відбігати». Тобто, ми «втекли» у східно-німецький квартал, де неонацистські орди щовечора вирушали полювати на людей. І це не перебільшення. В середині дев'яностих неонацисти в Грюнау розгорнули справжню громадянську війну. За люб'язного самоусунення поліції» [1, с. 28; 2, с. 23].*

Проте фактично вся книга без паузації апелює до питання пошуків єврейської ідентичності героєм, до таких самих пошуків він спонукає свого батька, сподіваючись певним чином через нього побачити власні перспективи набуття статусу єврея-неєврея. Свого часу одне з ключових питань у фільмі «Бог великий, я маленька» було поставлене аналогічним чином: бути чи не бути євреєм. Шукаючи себе та історичної правди чи хоча б закономірності в долі єврейського народу, герой проходить численні спроби ідентифікації, змушуючи батька пригадувати свого батька, а також під час поїздки до Ізраїлю – подій другої половини книги – шляхом ритуалів релігійного штибу «переконати себе» у своєму походженні, котре, звичайно, завдяки молдавській матері в нього гойське,

проте з погляду чи то критичного аналізу, чи то демагогії, котру демонструє в розмові з ним містер Гольдштайн із «Центру дослідження єврейської генеалогії», цілком може довести «правовірну єврейськість». «Більшість євреїв – невірющі. А визначення походження за матір'ю – це відносна історична новація в єврейському світі. Авраам, Ісаак – у Біблії вказуються переважно єврейські отці. Зарахування до євреїв за матір'ю почалося лише в період виникнення діаспори. Після зруйнування храму в Єрусалимі вавилонянами, десь у 70-му році після Різдва Христового» [1, с. 134 – 135; 2, с. 124–125].

Подібний раціоналізований і псевдологічний метод переконання «крові» в тому, що вона має право на «голос», реалізується в сучасних умовах на різних рівнях: роман показує, як інструменталізація приналежності до єврейства висновує з себе вимогу внутрішньої метаморфози віри. Однак таке перетворення святого духу й миттєва сутнісна зміна неможливі (Ганна Улюра зауважує, вказуючи на розбіжності сприйняття питань релігії, віри та ідентифікації різними поколіннями, приреченість будь-яких ілюзій такого штибу: «Там де Діма шукає прозрінь, їх не буде: питання не в тому, що він чогось до того не бачив, там дійсно нема що бачити. І я не про релігійні екстази говорю, ясно. А про «голоси предків», про відновлення втраченого зв'язку генерацій» [3]) – у тому числі й перш за все для свідомості суб'єкта, що цілком чітко рефлексує як свою емоційну виснаженість, так і інтелектуальну спроможність: «Експрес-міцвайст кладе мені на голову кіпу. Логічно. Перша дія зрозуміла.

– Ти правша чи шульга?

– Перше.

– Тоді перший тefіллін на праву руку, навпроти серця. Він повинен бути саме тут, між твоїм серцем і розумом. Бо наші почуття і думки – це дві речі, що роблять нас людьми.

Він дійсно говорить від серце-головодуші. Бо моя голова бачить багато недоліків цієї невідомої країни і цілком чітко вказує на те, що я й Ізраїль – абсолютно чужі один одному. Вона оперує поняттями штучного конструкту ідентичності та емоційної гіперкомпенсаторики» [1, с. 141–135; 2, с. 131].

Розірваність самосприйняття, що представляється неможливістю дійти згоди батьком-євреєм і сином-євреєм щодо питань расових і національних упереджень (котрі такою ж мірою поширюються і на єврейство), постає в романі своєрідним універсальним еквівалентом аналогічних процесів розірваності й ворожості в усьому світі, перш за все – ізраїльському. Протистояння Ізраїль/Палестина, військове і політичне, несуперечливо перетікає в таке ж протистояння євреї/«русськіє» (колишні «радянські» незалежно від національності) й охоплює всі аспекти побутування «чужого на чужині». Спостерігаючи за шаховою партією євреїв на вулиці, герой книги певним чином переносить буденне відчуття втоми й розчарування від ситуації тотального неспокою, підкреслюючи це стандартним і вже стереотипним уявленням про єврейський «фаталізм»: «Леоніда майже не цікавить

завершення партії. Мабуть, він здогадувався про нього ще хвилин десять тому.

– Да, все це з кровною спорідненістю... це є, звичайно. Але тут цього не відчувається. Ми, русськіє, наче білі ворони в Ізраїлі.

– Мене, швидше, тривожить справа з війною.

– Да, війна не закінчується, бо в ній немає правильної постановки питання.

– Що Ви маєте на увазі?

Він розводиться про партію «Лікуд». Про брак фахівців. І знову – про занадто потужний рабинат. Змушеного лавірувати Нетаньягу. Я вже втрачаю будь-яку надію дізнатися, до чого саме він веде – поки він не каже:

– У цієї країни немає відповіді на питання про себе. Коли її будували, йшли за мрією. Але мрії вже нема. Тому й нема рішення, що робити з арабами» [1, с. 150–151; 2, с. 141].

Фаталізм, відчуття приреченості й тінь Другої світової війни разом із Шоа нависає в романі в момент, з одного боку, найнесподіваніший, а з іншого – найбільш логічний: під час молитви коло Стіни Плачу. Смісловий центр роману сконцентровано на кількох рівнях і реалізовано з максимальною лапідарністю: в оточенні євреїв і неєвреїв до священного місця підходять батько і син (Авраам/Ісаак), щоб перед лицем «справжнього єврея» (Бога) пройти «випробування Авраама» через «мовний іспит», за допомогою якого з'ясується національна ідентичність у її неоднозначності та суперечливості. Батько головного героя визнає себе євреєм, говорячи про це будь-якою мовою, але не івритом, при цьому подаючи «останній доказ» своєї приналежності – свого існування – мовою народу, котрий поставив собі за завдання це існування знищити: «С звичай вкладати у щілини в стіні маленькі листи.

– Діма, а у нас же немає паперу, щоб записати наші прохання.

Я намагаюся, так би мовити, здерти шкіру з нашого постраждалого від води і транспортування «Лонлі пленет». Приношу в жертву нашого мужнього секуляризованого друга. Але він не поступається жодним клаптиком. Зліва від нас сидить ортодоксальний єврей перед своїм підвальчиком для молитов. Низьке приміщення заповнене письменами на івриті. Він підзиває нас до себе.

– Хев пейпер? – питає тато.

– Джевс? – відповідає питанням той.

– Єс.

– Євреї? – вимагає він підтвердження вже російською мовою.

– Да.

Але і цього йому недостатньо. Наступну перевірку нашого статусу він проводить на івриті.

– Єзуді?

На іврит у тата не лишається ніякої іншої відповіді, окрім німецької. І він вимовляє своє перше німецьке речення за багато тижнів. Ага, в Ізраїлі, коло Стіни плачу:

– Йа, їх бін юде» [1, с. 165; 2, с. 154].

Роман переважно мірою накопичує суперечності, відкладаючи до останнього можливість відповіді й усвідомленого вибору, – адже книга, власне, повинна дати відповідь і на питання, і на запит про власну ідентичність. Однак текст вибудовується, радше, не як саморефлексія-сповідь, а як форма, середня між єврейським анекдотом, християнським катехізисом і дзен-буддійським коаном. Кожна ситуація – це парадокс (але не абсурд), саме через накопичення парадоксальних картин і парадоксальних рішень сюжет набуває напруженості при відсутності по-справжньому напружених подій. *«Женя/Єгуда стає перед могилою батька і починає без ознак особливого хвилювання виголошувати молитву. Ось ми і стоїмо вчотирьох на Гар а-Менухот. Зліва Женя/Єгуда, рабин, колись із Києва, зважився покинути кар'єру програміста, виховує вісьмох ортодоксальних дітей в ультраортодоксальному районі Єрусалима і вневнимим голосом зачитує слова з великої переплетеної в чорну шкіру Тори. Поруч із ним стоїть Боря, також із Києва, який принаймні розуміє іврит і невпевнено водить своїми пальцями по сторінках чужої книжечки і виразно повільніше і хрипкіше продирається через слова молитви. Він живе в арабському кварталі Нетанії, займається програмуванням для ізраїльських шкіл в Тель-Авіві і скоро має знову відвезти свою невіркую дочку до Твері на засідання рабинського суду з приводу її гету. Потім тато, чие рішення емігрувати в Німеччину назавжди відділило його від найближчих друзів і якого в цю мить душать сльози. Він задумливо тримає в руках незрозумілий йому молитовник, закриває його, а потім знову відкриває на довільному місці. Він, мій невидимий батько, котрий уже через день після прибуття до Ізраїлю відчув себе тут, як на Батьківщині, і на двісті відсотків збільшив число своїх молитов біля Стіни Плачу. Він, що називав релігію іудаїзму повною нісенітницею, а через два дні – злом, необхідним для існування єврейства взагалі. Він, хто придумує, як заробити на продажу кошерної їжі євреям у Ляйтцизі. І я. Фальшивий єврей, котрий і далі тремтить перед своїм Внутрішнім судом. Наркоша, що підсів на ідентифікацію, але не хоче бути таким. Не розуміє Ізраїль, але, тим не менш, прагне його. І після триступеневої спроби з міцвою вважає себе непридатним до молитов. А в цей момент бореться зі зростаючою потребою на щось спертися, бо важко слухати молитву, яку він не розуміє»* [1, с. 181–182; 2, с. 169–170].

Цілісність, як і парадоксальність, і через те – розірваність внутрішнього світу для героя настає тоді, коли він, після сварки з батьком, втілює свій черговий задум і здійснює подорож до Палестини. В романі до того здійснена відповідна «підготовча робота», яка починається ще з німецького протистояння батька і сина в питаннях стосовно упереджень щодо арабського світу, де батько демонструє себе «вибірковим расистом». Додаткова лінія у «зближенні» героя-оповідача й арабсько-палестинського світу – це знайомство з палестинськими студентами, у групі яких від виділяє для себе Діну, знаходячи особливий сенс, що він – Діма (і до того ж музичну кар'єру сам Дмитрій Капітельман вибудовував під псевдо з виразним арабським відтінком у транслітерації «Dheema»).

Зближення з арабським світом – це поступове подолання кордонів: дружба з арабом у Берліні, перебування в Ізраїлі поруч із арабами коло Стіни Плачу, знайомство в Ізраїлі з палестинцями, перебування з ними на ізраїльській землі, проте в палестинському автобусі, і нарешті – поїздка на палестинській території, де герой відвідує Рамаллу і Наблус. Фінальна стадія – розчинення в цьому світі; розділ, присвячений цьому, названий у романі «Побачити Наблус і померлих». Розчинення як форма і зникнення, і синтезування, і ініціація відбувається в особливому місці: не будучи ні правовірним іудеєм, ні побожним християнином, герой все ж не уникає освячення водою. Вся фантазія Сходу, так чи інакше, рано чи пізно, повертається до води, до хамаму – місця очищення і місця нагоди. Те, що цей хамам розташований у Наблусі, напівзруйнованому не-туристичному місті (куди герой книги приїздить саме як турист), а з усіх стін із плакатів на нього дивляться обличчя загиблих вояків, надає сцені в хамамі відтінку Одисеевого сходження до царства Аїда.

«Я шукаю хамам. Останній автобус відправляється за дві години – останнього часу, щоб насолодитися ванною в старій частині міста інтифади. Сам хамам розташований не дуже зручно для туристів. Та з іншого боку, це й не критерій у місті, що майже не бачить туристів. До місця блаженного потіння ведуть якісь темні, гідкі і порожні стежки далеко від жвавих вулиць. Світла на кривих вуличках достатньо якраз для того, щоб розрізнити увічнені на стінах обличчя мертвих терористів. Можливо, було б все ж більш виправдано називати їх бійцями спротиву. Я міг би зараз узяти і просто поїхати до своєї затишної Рамалли. Та мені й не надто хотілось до хамаму, надворі ж не так і холодно. Розвернутися і втекти? Ні, бо тоді човнику моєї душі пряма дорога в тиху гавань татових страхів. Там і пришвартуватися.

Хоч у передбаннику сидять п'ять чоловіків, говорить тільки телевізор. Наче всі разом назавжди відмовилися від розмов. Комусь потрібен рот для кальяну, в когось взагалі немає ніяких слів. Зловісне освітлення і графіті на стінах перетворюють хамам на подобу дешевої сауни, як і ванна чи не столітньої давності, в якій я сиджу не просто як єдиний білий відвідувач, а взагалі як єдиний відвідувач. Ніхто не відчуває особливої радості через мій прихід сюди. Мені без усякого бажання вказали пальцем на сейф для цінних речей, так само пальцем – на вбиральню. Плавки тут не видають.

– Хамам ю нейкед.

Окей, нейкед так нейкед. Я роздягаюся перед п'ятьма похмурими чоловіками з непроникними обличчями, і мені стає якось не по собі. Не від сорому, а через те, що я раптом згадую, що обрізаний. Ці хлопці, мабуть, теж – але у мене пеніс іншого кольору і обрізання, найімовірніше, було зроблене з децю інших причин. На мені залишається тільки пропалестинський браслет. І я стою: голый, стурбований своїм єврейським членом і з палестинським браслетом на руці – за цілий всесвіт від ізраїльського кордону. Пальцем мені показують на мило, пальцем – на чашу з холодною водою.

Сам. Наодинці з гудінням лампи, яка дуже нагадує ті, що висять над головою під час допитів. Сам – під стелею, побитою дірками, на які я дивлюся, простягнувшись у ванній. Ці дірочки, мабуть, виконують терморегулюючу функцію, але мені вони нагадують отвори від пострілів. Я таки боягуз. Але чому я тут зараз єдиний відвідувач? Якби тут були ще або кілька старих, або батько з синами, я міг би тоді зосередитися на потінні від жару, а не від страху. А ось так, наданий у користування тільки мені, хамам здається камерою для допитів» [1, с. 234–236; 2, с. 218–219].

Після повернення героя з Палестини розвиток подій книги пришвидшується й деталізованість, якою відзначалася оповідь, поступається місцем розривам, паузаці та пропускам, так наче автор вказує, що його «паломництво до Країни Ідентичності» завершено. По суті, так воно і є: герой проходить у спогадах через колишній і теперішній досвід від хлопчика з Києва до чоловіка в Німеччині-Ізраїлі, від російськомовного єврея з молдавським прізвищем – до німецькомовного симпатика Ізраїлю й антисимпатика «руського міра». Фінал книги, що накопичила значний матеріал спостереження за батьком і за собою, за парадоксальністю життя й анекдотичністю його природи, вирізняється достатньою «прісністю». Герой, якому залежало від самовизначення, самопостулювання і самофіксації в життєвій системі координат, робить свій вибір, що відрізняється функціональністю й літературною «нецікавістю»: врешті-решт, резони прагматичного порядку, закамуфльовані під ідейну позицію, вповні виражають ту схематизовану конструкцію уніфікованого європейського суб'єкта, яким герой – попри всю розмаїтість його «будівельного матеріалу» – виявляється: «Тату, я подам заявку на отримання німецького паспорта. Німецького паспорта з нашим єврейським прізвищем. Я, взагалі – німецький єврей. І я

не стикаюся з ізраїльським суспільством. Принаймні, зараз це так. Ця країна невимовно поневолена і сумна. І тому я зроблю лише один крок до возз'єднання, щоб довести собі самому, що я можу бути повноцінним євреєм. Якби я одним махом зруйнував своє налагоджене життя в Німеччині, це стало б тільки самооманою. А я цього не хочу. Я не можу ось так просто сидіти в Тель-Авіві на пляжі, вдаючи, що все прекрасно, а тим часом Хасан за кілька кілометрів зеленітиме від злості. Я не такий. ...

Твій дід пишався б тобою. Коли ти говорив, я чув його у твоїх словах. Він думав абсолютно так само, і його судження були такі ж. У тебе навіть ніздрі рухаються, як у нього, коли ти вирішуєш щось важливе для тебе.

– Що ти хочеш сказати?

– Те, що ти більший єврей, ніж я, Діма. За нашу поїздку я це зрозумів» [1, с. 271; 2, с. 252].

Вірогідно, саме таке намагання вирішити (псевдо)конфлікт книги настільки безболісним способом зумовило те, що рецепція роману в німецькомовній критиці оберталася переважно навколо формальних сторін розповіді: Енс Енсен для тижневика «Ді цайт» вказує на діагностику нового жанру («спостереження батька»), хоча аналогічні за об'єктом вивчення тексти про «батьків» і «дідів» уже розглянуті протягом останніх десятиліть, як мінімум – у рефлексії пам'яті про Другу світову війну; Роман Бухелі говорить про новий «автобіографічний фольклор» у романі, що після «одеських оповідань» Бабеля і традиції анекдотизації єврейського життя виглядає достатньо сумнівно; Алекс Рюле для «Зюддойче цайтунг» зауважує, що дебютний текст написаний «настільки досконало, наскільки загострено критично щодо політики», хоча ця риса – невід'ємний атрибут перш за все журналістських жанрів, до яких тяжіє мова роману.

Список використаних джерел

1. Kapitelman D. Das Lächeln meines unsichtbaren Vaters / Dmitrij Kapitelman. – Berlin : Hanser, 2016. – 288 S.
2. Капітельман Д. Мій незримий батько / Дмитрій Капітельман ; [пер. з нім. Богдана Сторохи]. – Чернівці : Книги – XXI, 2018. – 272 с.
3. Улюра Г. Радянська діаспора й арабські солодоші [Електронний ресурс] / Ганна Улюра // Режим доступу : <https://zbruc.eu/node/82622>.

Б. В. Стороха,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленко, г. Полтава, Україна

КОМЕДИЯ ИДЕНТИФИКАЦИИ С ЧЕТЫРЬМЯ НЕИЗВЕСТНЫМИ: УКРАИНА – ГЕРМАНИЯ – ИЗРАИЛЬ – ПАЛЕСТИНА (ПО РОМАНУ Д. КАПИТЕЛЬМАНА «УЛЫБКА МОЕГО НЕЗРИМОГО ОТЦА»)

В статье рассматриваются особенности поиска и конструирования идентичности, представленного через пограничный опыт функционирования Я. Пограничность понимается автором в смысле столкновения смыслов и значений знакомого и незнакомого пространств внутри комплекса ощущения собственной гражданской, культурной, цивилизационной, а также языковой принадлежности. Рассматривается механика отбора «избранного сродства» национального плана через преодоление негативного опыта, а также путём конфронтации с традиционалистскими представлениями о «неизбежности» национального. Роман представляет собой развитие идеи отчужденного бытия как попытки дополнить потерянное за счет достраивания недостающих компонентов. Через модели восприятия себя на примере двух поколений демонстрируются подходы «старшей» и «младшей» генераций в условиях пограничного опыта. Утверждение себя как автономной единицы функционирования в общественном пространстве вместе с принятием консенсусной позиции характеризует поиски героем книги собственной укреплённости в гуманистической системе координат «западного мира».

Ключевые слова: *идентичность; национальное; опыт; идентификация; эмиграция.*

**IDENTIFICATION COMEDY WITH FOUR UNKNOWNNS:
UKRAINE – GERMANY – ISRAEL – PALESTINE
(IN D. KAPITELMAN'S NOVEL *MY INVISIBLE FARTHER'S SMILE*)**

The article is devoted to the peculiarities of an identity search and constructing manifested through the border experience of the functioning of the Self. The border is defined by the author as a collision of the known and the unknown spaces within a complex feeling of national, civil, cultural, civilization and linguistic affiliation. The research also studies the mechanics of the choice making influenced by "a chosen affinity" within the sphere of the national through the overcoming of the negative experience as well as through the confrontation with traditional ideas about the "inevitability" of the national. The novel demonstrates the further development of the idea of an estranged existence as an attempt to compensate the lost with the help of some missing components. Different approaches of "the old" and "the young" generations living under the conditions of border experience are shown through the use of self-perception models based on the examples of the two generations. Self-affirmation as an independently functioning unit in the public space alongside with the exception of the consensus position is characteristic of the protagonist's search for his own place within the humanistic system of coordinates characteristic for the "western world". In addition it is worth mentioning that the novel has a certain literary "freshness", and, as some critics point out, represents the characteristic features of both permanent literary tradition and the propensity for journalistic genres.

Key words: *identity; the national; experience; identification; emigration.*